
Državni izpitni center

M 0 7 2 7 0 1 1 3

JESENSKI ROK

EKONOMIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Petek, 31. avgust 2007

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**PRAVILNI ODGOVORI
IZBIRNIH VPRAŠANJ**

številka vprašanja	pravilni odgovor
1	D
2	E
3	E
4	A
5	B
6	C
7	E
8	D
9	C
10	D
11	C
12	B
13	C
14	C
15	D

številka vprašanja	pravilni odgovor
16	B
17	D
18	E
19	D
20	E
21	B
22	C
23	B
24	D
25	C
26	D
27	C
28	B
29	E
30	D

IZPITNA POLA 2

A01**EKONOMSKI PROBLEM, POTREBE IN PREMICA CENE****Rešitev:**

Literatura: M. Glas; Ekonomija 1, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2004, str. 7–70

- a) Dopolnite naslednje trditve

Temeljni ekonomski problem je v tem, da so proizvodni dejavniki **omejeni**, to pa omejuje dosegljivo količino dobrin in storitev. Zato je neizogibno, da morajo ljudje **izbirati (ali: se odločiti)**, katere potrebe bodo zadovoljili. Za ljudi je življenjsko najbolj pomembna zadovoljitev **osnovnih (primarnih, eksistenčnih)** potreb. Ko zadovoljimo te, se nam odpirajo **višje (sekundarne)** potrebe. Redke dobrine za zadovoljitev potreb najdemo v naravi, druge moramo proizvesti, zato jih imenujemo **proizvodi**. Če jih proizvajajo za prodajo na trgu za neznanega kupca, so **blago**.

*Za vsako pravilno dopolnitev 0,5 točke
(Skupaj največ 3 točke)*

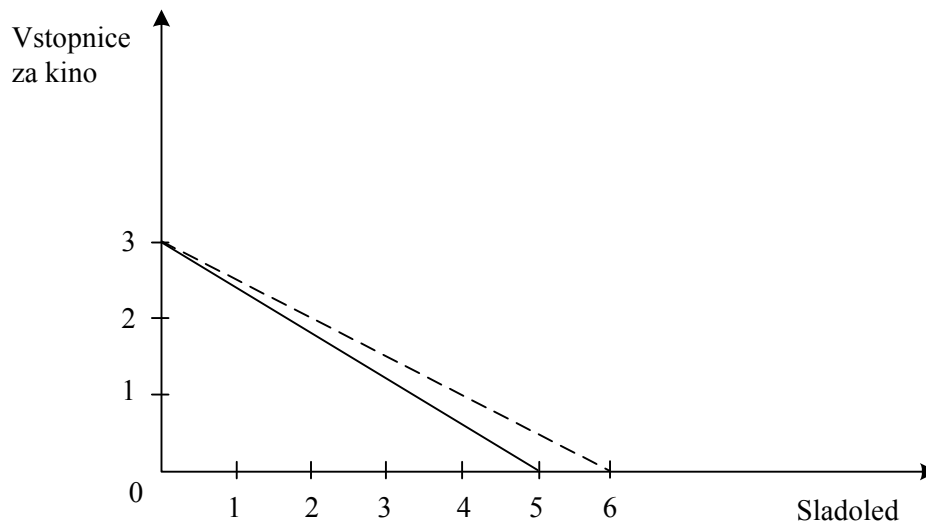
- b) Maja, ki dobi 3000 d. e žepnine na teden, je izjemno sladkosneda, rada pa hodi tudi v kino. V spodnjo tabelo vpišite možne kombinacije nakupa sladoleda in vstopnic za kino, ki jih ima Maja na voljo, če stane sladoled 600 d. e, vstopnica pa 1000 d. e.

Kombinacija	Sladoled	Vstopnice za kino
A	5	0
B	4	0,6
C	3	1,2
D	2	1,8
E	1	2,4
F	0	3

Za pravilno dopolnjeno tabelo 1 točka

- c) V diagram vrišite premico cene s podatki iz gornje tabele.

Za pravilno vrisano premico cene 1 točka

- d) Pojasnite, zakaj v tem primeru govorimo o padajoči premici.

Premica cene je padajoča, ker lahko Maja zaradi omejenosti dohodka poveča nakup ene dobrine le tedaj, če hkrati zmanjša (ali: žrtvuje) nakup neke količine druge dobrine.

Za smiselno pojasnilo. .... 1 točka

- e) Alternativni strošek nakupa ene vstopnice za kino znaša (*dopolnite*) **1,67 sladoleda**.

Za pravilni odgovor 1 točka

- f) Če se Maja odloči, da bo kupila 3 sladolede in eno vstopnico za kino, bo s svojo izbiro v točki (*podčrtajte pravilno trditev*):

pod premico / na premici / nad premico. .... 1 točka

Takšna izbira nakupa pomeni (*dopolnite*), **da Maja ni porabila vsega denarja**, zato je količina dobrin manjša od tiste, ki bi jo lahko kupila. .... 1 točka

(Skupaj 2 točki)

- g) V diagram pod točko c vrišite s črtkano črto novo premico cene, če se sladoled poceni za 100 d. e.

Za pravilno vrisano premico cene 1 točka

A02**TRG IN TRŽNO RAVNOTEŽJE****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija za 2. letnik EG, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, str. 78–93

a) Pojasnite naslednja pojma:

- Trg

Trg je prostor, kjer se srečujeta ponudnik in povpraševalec, da bi po določeni ceni zamenjala blago (ali blago za denar).

Za smiselno pojasnilo ..... 1 točka

- Tržno ravnotežje

Tržno ravnotežje je stanje, ko se ponudba in povpraševanje izenačita (ali: je v točki, kjer se sekata krivulji ponudbe in povpraševanja).

*Za smiselno pojasnilo ..... 1 točka
(Skupaj največ 2 točki)*

b) Navedite vsaj dva dejavnika, ki vplivata na stopnjo konkurence na trgu:

- število kupcev in prodajalcev,
- stopnja razlikovanja (diferenciacije ali homogenosti) blaga,
- stopnja mobilnosti proizvodnih dejavnikov,
- racionalno vedenje tržnih subjektov.

Za vsaj dva navedena dejavnika ..... 1 točka

c) Dopolnite ali podčrtajte pravilno:

Ob predpostavki »ceteris paribus« se spreminja obseg povpraševanja na danem trgu in v danem obdobju v **isti** / **nasprotni** smeri od cene tega blaga. To pomeni, da so kupci pripravljene kupiti večjo količino določenega blaga pri **višji** / **enaki** / **nižji** ceni blaga. Takšno ravnanje kupcev lahko pojasnimo z učinkom **realnega dohodka** in z učinkom **substitucije**.

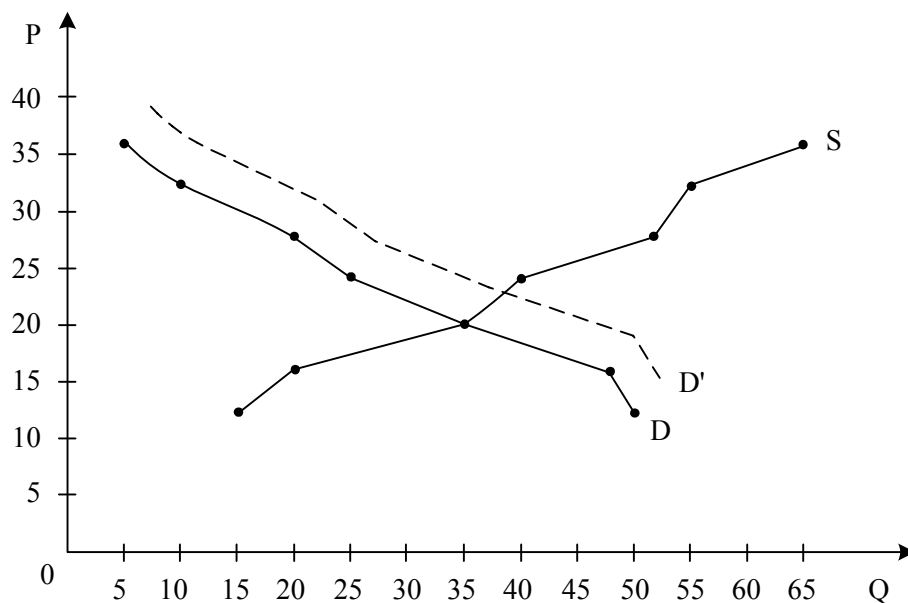
Za štiri pravilne odgovore 3 točke, za tri pravilne odgovore 2 točki, za dva pravilna odgovora 1 točka.

(Skupaj največ 3 točke)

d) V tabeli so podatki o ponudbi in povpraševanju po mobilnih telefonih.

Cena mobilnih telefonov (v d. e.)	Količina povpraševanja	Količina ponudbe
36	5	65
32	10	55
28	20	50
24	25	40
20	35	35
16	48	20
12	50	15

- V sliko vrišite krivulji povpraševanja in ponudbe in sliko ustrezno označite.

Za pravilno označeno sliko ..... 1 točka

- Vrišite spremembo (*črtkano*), ki bi nastala, če bi se zelo zvišala cena telefonskega impulza v stacionarnem telefonskem omrežju.

Za pravilno vrisano spremembo ..... 1 točka

- Zaradi zvišanja cen v stacionarnem telefonskem omrežju se je ravnotežna cena na trgu mobilnih telefonov (*podčrtajte pravilno*): **znižala** / **ostala nespremenjena** / **zvišala**.
Ravnovesna količina se je pri tem (*podčrtajte pravilno*): **zmanjšala** / **ostala nespremenjena** / **povečala**. 1 točka

- Če bi proizvajalci znižali ceno mobilnih telefonov, bi se na trgu to pokazalo s spremembo (*podčrtajte pravilno*): **povpraševanja** / **obsega povpraševanja**.

..... 1 točka
(Skupaj največ 4 točke)

A03

RAZDELITEV

Rešitev:

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 105–113

- a) Pojasnite pojme: nominalna mezda, realna mezda in minimalna mezda.

Nominalna mezda je denarni znesek, ki ga dobi delavec za svoje delo. .... 1 točka

Realno mezdo opredelimo kot količino dobrin in storitev, ki jih lahko delavec kupi z denarno mezdo. .... 1 točka

Minimalna mezda je s kolektivnimi pogodbami ali s predpisom države določeni znesek, pod katerim delavci niso pripravljeni delati, ker jim ne zagotavlja preživetja.

Za smiselno pojasnilo ..... 1 točka
(Skupaj največ 3 točke)

- b) V spodnjo shemo vpišite sestavine normalne strukture zaslužka delavcev (mezde) v sodobnih gospodarstvih.

Osnovna plača	Individualna ali skupinska spodbuda	Udeležba v dobičku	Razne ugodnosti
---------------	-------------------------------------	--------------------	-----------------

Za vsaj dve navedeni sestavini 1 točka

- Pojasnite, zakaj nastopa dobiček kot dohodek lastnikov kapitala tudi kot sestavina mezde.

Z udeležbo pri dobičku želijo lastniki spodbuditi delavce za boljše delo in za doseganje boljših poslovnih rezultatov.

Za smiselno pojasnilo 1 točka
(Skupaj največ 2 točki)

- c) Podjetnik Janez proizvaja stikala, ki jih prodaja tovarni avtomobilov po 100 d. e za stikalo. V proizvodnjo je vložil 20.000.000 d. e kapitala. V letu 2003 je proizvedel in prodal 150.000 stikal. Pri tem je imel 1.000.000 d. e stroškov amortizacije, 8.000.000 d. e materialnih stroškov, 3.500.000 d. e stroškov za plače in 500.000 d. e drugih stroškov.

- Izračunajte, koliko denarnih enot dobička je imel podjetnik v letu 2003.

$$Pf = TR - TC = 15.000.000 \text{ d. e} - 13.000.000 \text{ d. e} = 2.000.000 \text{ d. e}$$

Za pravilni rezultat 1 točka

- Navedite obrazec za izračun profitne mere in izračunajte profitno mero, ki jo je podjetnik dosegel v tem letu.

$$\text{Obrazec: } pf' = \frac{Pf}{K} \times 100 \qquad \text{Izračun: } pf' = \frac{2.000.000}{20.000.000} \times 100 = 10 \%$$

Za pravilni obrazec 1 točka, za pravilni izračun in rezultat 1 točka
(Skupaj največ 3 točke)

- d) V letu 2004 je Janez proizvedel in prodal tovarni enako količino stikal po isti ceni kakor v letu 2003, vendar mu je uspelo zaradi inovativnosti znižati stroške proizvodnje za 3 d. e pri stikalalu.

- Izračunajte, za koliko denarnih enot se je Janezu v letu 2004 povečal dobiček.

Janezu se je dobiček povečal za 450.000 d. e. .... 1 točka

- Navedite, kako imenujemo ta dobiček.

Ta dobiček imenujemo tehnološki (inovacijski) ekstradobiček. .... 1 točka
(Skupaj 2 točki)

A04

DELNIŠKE DRUŽBE IN KORPORACIJE

Rešitev:

Literatura: M. Glas, Ekonomija 1, ZRSS, str. 106–109
M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 167, 168, 191, 192

- a) Pojasnite, katerim podjetjem rečemo delniške družbe.

Delniška družba je podjetje, ki ima svoj kapital razdeljen na delnice.

ali:

Delniška družba je podjetje, ki je v lasti dveh ali več lastnikov delničarjev.

ali:

Delniška družba je podjetje, ki za vloženi kapital delničarjem izda delnice.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

- b) Navedite vsaj tri prednosti, ki jih ima delniška družba pred individualnim podjetjem, in eno od njih podrobno pojasnite.

- Povečala se je dejavna moč kapitala: tudi manjši denarni zneski se lahko vlagajo kot kapital; delnice lahko kupijo številni ljudje, ki ne bi nikoli odprli lastnega podjetja.
- Povečala se je mobilnost kapitala: prek borze vrednostnih papirjev se kapital lažje seli iz panoge v panogo.
- Ločitev lastninske od menedžerske funkcije: d. d. upravljajo menedžerji in ne lastniki sami; vodenje postane profesionalno.
- D. d. veliko lažje zberejo začetni kapital in kapital za širjenje proizvodnje: z izdajo delnic zberejo denarna sredstva velikega števila investitorjev.
- D. d. je svojevrsten »socialni organizem«: omogoča razpršitev lastninskih pravic, ker lahko najširši družbeni sloj postane solastnik podjetij.

Za navedbo treh prednosti 2 točki, za navedbo dveh prednosti 1 točka, za pojasnilo ene od prednosti 1 točka.

(Skupaj največ 3 točke)

- c) Podjetje Ogrumno d. d. želi povečati svoje proizvodne zmogljivosti. Del sredstev za naložbo mora poiskati na finančnem trgu. Odloča se med najemom bančnega kredita, izdajo novih delnic in izdajo obveznic. Za vsakega od možnih načinov financiranja nove naložbe navedite po eno prednost in po eno slabost za podjetje Ogrumno.

Način financiranja	Prednost	Slabost
Najem bančnega kredita	- Ni stroškov z izdajo delnic ali obveznic - Lastništvo se ne »razvodeni«	- Plačevanje anuitet - Bančni nadzor nad finančnim stanjem podjetja - Banke določajo višino anuitet in ročnost posojila
Izdaja delnic	- Podjetje pridobi <u>trajni</u> kapital - Zadolženost se ne poveča - Ni treba vračati anuitet	- Podjetje dobi nove solastnike, s katerimi morajo stari lastniki deliti dobiček in upravljalne pravice - Stroški pri izdaji novih delnic
Izdaja obveznic	- Podjetje samo določi višino anuitet in čas vračanja dolga - Podjetje lahko odloži začetek vračanja dolga	- Plačevanje anuitet - Stroški pri izdaji obveznic

Vsaka prednost ali slabost 0,5 točke, zaokrožimo navzgor (Skupaj največ 3 točke)

- d) Navedite vsaj dva razloga za to, da je avtomobilsko podjetje Volkswagen investiralo v podružnico na Kitajskem, in enega od njih pojasnite.
- Novi trgi: Kitajska se hitro razvija, povečuje se kupna moč prebivalstva in Volkswagen pričakuje veliko prodajo svojih avtomobilov.
  - Poceni delovna sila: kitajski delavci so plačani slabše kakor evropski, zato so tam stroški dela nižji.
  - Nižji stroški surovin: Volkswagen lahko z nakupom cenejših surovin na Kitajskem zniža stroške proizvodnje.
  - Izogibanje carinam: za na Kitajskem proizvedene avtomobile ni treba plačati uvoznih carin.
  - Izogibanje transportnim stroškom: če bi vozili avtomobile za kitajski trg iz Evrope, bi bili transportni stroški zelo veliki.
  - Izogibanje visokim davkom: Volkswagen se lahko z gradnjo podružnic v tujini in z uporabo primernih transfernih cen izogne visokim davkom v Nemčiji.
  - Milejši ekološki predpisi: predpisi o onesnaževanju okolja so na Kitajskem milejši kakor v Nemčiji in to poceni proizvodnjo.

Za navedbo treh razlogov 1 točka, za pojasnilo enega razloga 1 točka (Skupaj največ 2 točki)

- e) Navedite vsaj dve transnacionalni korporaciji, ki imata svojo podružnico v Sloveniji.

Na primer: Renault, Henkel, Novartis, Goodyear, Danfoss, Spar, Baumax, KBC, Societe General.

Za navedbo dveh korporacij 1 točka

A05**VLOGA DRŽAVE V GOSPODARSTVU****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 180–186

- a) V liberalnem konceptu države se država ni vmešavala v gospodarstvo. Pojasnite, kako so v času liberalnega koncepta utemeljevali ločenost države od gospodarstva.
- Posameznik najboljše pozna svoje interese in načine njihovega zadovoljevanja in zato najlažje izbira med alternativnimi možnostmi in maksimizira svojo blaginjo.
  - Tržni mehanizem s svojo »nevidno roko« najbolje poskrbi za to, da bodo potrebe posameznikov zadovoljene.
  - Država je pri svojem poseganju v gospodarstvo neučinkovita.

Katerokoli smiselno pojasnilo 1 točka

- b) Navedite vsaj dve od slabosti trga, ki so povzročile povečanje vloge države v gospodarstvu in prehod na keynesijanski (reformistični) koncept vloge države v gospodarstvu.
- Trg ne daje dovolj informacij, da bi lahko podjetja vedno sprejemala ekonomsko najbolj racionalne odločitve.
  - Trg ne rešuje problema eksternalij, ko dejavnost posameznika ali podjetja pozitivno ali negativno vpliva na druge.
  - Trg ne zagotavlja proizvodnje javnih dobrin (zdravstvo, šolstvo ...).
  - Trg omogoča nastajanje monopolov, ki jih mora država omejevati.
  - Delovanje trga lahko privede do prevelikih razlik v dohodkih in do socialnih napetosti, zato je potrebna redistribucija dohodka.
  - Trg ne rešuje dovolj učinkovito ekoloških vprašanj.

Za vsako smiselno navedbo 1 točka, skupaj največ 2 točki

- c) Po drugi svetovni vojni se je za nekatere države uveljavil izraz država blaginje.

- Navedite vsaj dve evropski državi, za kateri bi lahko uporabili ta izraz.

Za navedbo katerihkoli dveh zahodnoevropskih ali skandinavskih držav 1 točka

- Navedite, zakaj te države lahko tako imenujemo.

Država zagotavlja po netržnih pogojih javne dobrine in storitve: socialno zavarovanje, zdravstvo, družbeno blaginjo, šolstvo in druge oblike usposabljanja, stanovanja za socialno šibke in podobno.

Za smiselno pojasnilo 1 točka (kandidat lahko pojasni tudi razmere v državah, ki jih je navedel).

- Pojasnite, kaj je povzročilo fiskalno krizo države blaginje.

Država potrebuje za svoje številne socialne funkcije vse več sredstev, zato povečuje davčno obremenitev državljanov in podjetij, ki se skušajo temu izogniti. Državi ne uspe več s sprotnimi pritoki financirati rastočih izdatkov.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

- Navedite vsaj dve možnosti, v katerih države iščejo izhod iz te krize:
  - država skuša racionalizirati javni sektor,
  - država skuša privatizirati nekatere javne službe in storitve,
  - država skuša zmanjšati nekatere pravice državljanov,
  - država se zadolžuje.

*Za vsako smiselno navedbo 1 točka, skupaj največ 2 točki
(Skupaj največ 5 točk)*

- d) Temeljna naloga sodobne države je spodbujanje gospodarske rasti in zaposlovanja. Navedite vsaj en ukrep, s katerim bi kot predsednik slovenske vlade spodbudili gospodarski razvoj Slovenije, in pojasnite, kako bi ta ukrep spodbudil gospodarski razvoj.
- Spodbujanje povezave znanja (univerze in inštitutov) in podjetij: izboljšana tehnologija bi povečala produktivnost dela.
  - Spodbujanje vlaganj v tehnološki razvoj: to bi povečalo mednarodno konkurenčnost slovenskega gospodarstva.
  - Pospeševanje spremembe gospodarske strukture: opuščanje nekonkurenčnih panog.
  - Vlaganje v znanje ljudi, večje izobraževanje in usposabljanje.
  - Poenostavljeno ustanavljanje novih podjetij: več Slovencev bi poiskalo dobre tržne priložnosti, tudi nekateri brezposelni.
  - Povezovanje podjetij v grozde: povečala bi se zmožnost za učinkovit tržni nastop doma in v tujini.

Kandidat lahko navede in pojasni tudi druge smiselne ukrepe; za vsak naveden ukrep 1 točka, za pojasnilo 1 točka, skupaj največ 2 točki.

A06**DEJAVNIKI POTENCIALNEGA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA****Rešitev:**

Literatura: Hrovatin; Ekonomija 4, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2004, str.8–39

- a) Dopolnite naslednje trditve oziroma podčrtajte pravilni odgovor.
 Dinamiko oziroma gibanje števila prebivalstva pojasnujemo z demografskimi gibanji: z **rodnostjo** in **smrtnostjo**, ki določata naravno gibanje prebivalstva. Število novorojenih na tisoč prebivalcev prikazuje **stopnja natalitete**, število umrlih na tisoč prebivalcev pa **stopnja mortalitete**. Za Slovenijo je v zadnjih desetih letih značilno, da se na leto navadno rodi (*podčrtajte pravilni odgovor*) več/**manj** prebivalcev, kakor pa jih umre. Na celotno gibanje števila prebivalcev v Sloveniji vplivajo tudi **migracije**.

*Za vsako pravilno dopolnjeno vrstico 0,5 točke
 (Skupaj največ 3 točke)*

- b) Uporabite podatke v tabeli in izračunajte stopnjo nezaposlenosti v Sloveniji v avgustu 2005.

	Število
Aktivno prebivalstvo	903 314
Delovno aktivno prebivalstvo	812 748
Zaposlene osebe	731 293
Samozaposlene osebe	81 455
Registrirane nezaposlene (brezposelne) osebe	90 566

$$\text{Obrazec: } \frac{\text{NEZAPOSLENI}}{\text{AKTIVNO PREBIVALSTVO}} \times 100 \quad \text{Izračun: } \frac{90566}{903314} \times 100$$

$$\text{ali } \frac{\text{NEZAPOSLENI}}{\text{ZAPOSLENI} + \text{NEZAPOSLENI}} \times 100 \quad \frac{90566}{812748 + 90566} \times 100$$

Rezultat: 10,03%

Za pravilni obrazec 1 točka, za pravilni izračun in rezultat 1 točka, skupaj največ 2 točki

- c) Slovenska statistična metodologija in metodologija Mednarodne organizacije za delo (ILO) se pri izračunavanju stopnje nezaposlenosti razlikujeta.

- Pojasnite, kako merimo stopnjo nezaposlenosti po metodologiji Mednarodne organizacije za delo (ILO).

Mednarodna organizacija za delo izračunava stopnjo nezaposlenosti na podlagi občasnih anket med prebivalstvom. Med registriranimi nezaposlenimi je veliko takšnih, ki delajo na črno in prejemajo plačilo. .... 1 točka

- Tako izračunana stopnja nezaposlenosti je v primerjavi s stopnjo nezaposlenosti, izračunano po slovenski statistični metodologiji (*podčrtajte pravilni odgovor*), **nižja**/enaka/višja in znaša (*dopolnite*) **6,0–7,-odstotkov**.

*Za pravilno podčrtan in dopolnjen odgovor 1 točka
(Skupaj 2 točki)*

- d) Opredelite proizvedeno bogastvo in navedite, kaj ga sestavlja.

Proizvedeno bogastvo je vse tisto, kar država proizvede in ne obstaja že samo v naravi.

1 točka

Sestavljajo ga osnovni skladi in zaloge. .... 1 točka
(Skupaj 2 točki)

- e) Med naravno bogastvo Slovenije uvrščamo tudi geografski položaj, ki ga Slovenija preslabo izkorišča. Pojasnite, kako bi lahko dane prednosti izkoristila bolje.

Slovenija ima izjemno ugoden geografski položaj, ki bi ga lahko še bolje izkoristila:

- z gradnjo avtocestnega križa,
- z gradnjo železniških povezav,
- za turizem,
- za pomorski promet (Luka Koper),
- s ponudbo boljših prevoznih storitev.

Katerakoli navedba 1 točka, skupaj 1 točka

B-del: ESEJISTIČNA VPRAŠANJA

Navodilo za ocenjevanje: Kandidat mora izbrati po eno vprašanje iz vsakega sklopa. Odgovarjati mora v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavi osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikaže svoja stališča in ocene. Če kandidat ne odgovarja v zaokroženem sestavku, ali pa so njegovi odgovori sicer pravilni, vendar pretirano skopi in torej nimajo značaja esejske razprave, lahko izgubi pri posameznem vprašanju do 2 točki.

PRVI SKLOP VPRAŠANJ***B01*****PROIZVODNA IZBIRA V DRUŽBI**

Proizvodno izbiro družbe ponazorimo s transformacijsko krivuljo ali krivuljo alternativnih možnosti proizvodnje.

Navedite in pojasnite, na katera vprašanja mora odgovoriti družba, ki se zaradi omejenih proizvodnih virov srečuje s problemom proizvodne izbire (2 točki). V državi Grandiji se odločajo med proizvodnjo kakava in koruze. Narišite transformacijsko krivuljo gospodarstva Grandije in pojasnite, kaj predstavlja. Pojasnite, kaj pomeni točka na krivulji, pod krivuljo in nad krivuljo (6 točk). Pojasnite, zakaj je transformacijska krivulja padajoča krivulja in zakaj ima konkavno (izbočeno) obliko (3 točke).

Pojasnite vsaj dva razloga za premik transformacijske krivulje desno navzven (2 točki). Grafično prikažite, kako bi se spremenila transformacijska krivulja države Grandije, če bi izredno hladno vreme uničilo dolgoletne nasade kakavovca (1 točka).

Pojasnite, kaj bi predlagali predsedniku vlade v državi, katere gospodarstvo je precej pod transformacijsko krivuljo (1 točka).

15 točk

B02**TRŽNA STRUKTURA GOSPODARSTVA**

Hkrati s spreminjanjem lastninske strukture se je v povezavi s tehnološkim razvojem spreminjala tudi tržna struktura gospodarstva. Proces koncentracije kapitala, ki je dosegel vrhunec na začetku 20. stoletja, je ustvaril razmere za monopolizacijo gospodarstva, saj so se oblikovale ekonomske ovire za učinkovito preseljevanje kapitala med panogami.

Navedite in pojasnite (po Hilferdingu) tri skupine ovir, ki otežujejo selitev kapitala v donosnejše panoge (3 točke). Namesto preseljevanja kapitala se zaostri konkurenčni boj v panogah. Pojasnite, kaj so »cenovne vojne«, in razložite, kako se jim proizvajalci lahko izognejo (3 točke).

Primeri čistega monopola so redki. Pojasnite, kaj moramo upoštevati, kadar analiziramo tržno strukturo in z njo stopnjo monopolne moči, ki jo imajo podjetja na trgu (3 točke). Pojasnite, zakaj javnost in države nasprotujejo monopolom. Navedite vsaj dva ukrepa, s katerima država preprečuje monopolno delovanje podjetij (4 točke).

Skupina Mercator je v letu 2004 presegla 40-odstotni tržni delež v slovenski trgovini z živili, prevzela je 19 podjetij in postala s prek 15 000 zaposlenimi največji zaposlovalec v Sloveniji. Pojasnite svoje mnenje o tem, kakšna je tržna struktura v slovenski trgovini z živili (2 točki).

15 točk

B03**POVPRAŠEVANJE**

Ponudniki želijo na trgu prodati čimveč dobrin po čim višji ceni. Povpraševalci pa želijo kupiti dobrine, da bi čim bolje zadovoljili svoje potrebe.

Opredelite pojem povpraševanja in navedite ključne dejavnike povpraševanja, ki vplivajo na posameznega potrošnika (2 točki). Opredelite predpostavko *ceteris paribus* in njen pomen za analizo tržnega dogajanja (2 točki). S teorijo padajoče mejne koristnosti pojasnite, zakaj je krivulja povpraševanja padajoča (2 točki).

Grafično prikažite trg smučarskih kart ter s tržnimi diagrami in konkretnimi primeri razložite razliko med spremembo povpraševanja po smučarskih kartah in spremembo obsega povpraševanja po smučarskih kartah (6 točk). Slovenska smučarska središča želijo zadržati čimveč Slovencev na smučanju doma. Z učinkom realnega dohodka in z učinkom substitucije pojasnite, kako bi znižanje cene smučarskih kart za 20-odstotkov vplivalo na povpraševanje po smučarskih kartah na slovenskih smučiščih (2 točki). Dohodkovna elastičnost povpraševanja po smučarskih kartah je 1,6. Pojasnite, kaj to pomeni (1 točka).

15 točk

B01**PROIZVODNA IZBIRA V DRUŽBI****Rešitev:**

Literatura: M. Glas: EKONOMIJA, temeljni ekonomski pojmi in procesi, Zavod RS za šolstvo 2003, str. 121–134

Splošna ocenjevalna shema

Problem proizvodne izbire	2 točki
Transformacijska krivulja	6 točk
Oblika transformacijske krivulje	3 točke
Premiki transformacijske krivulje	4 točke

Odgovor:

Problem proizvodne izbire

Družba mora odgovoriti na vprašanja:

- KAJ, (katere dobrine in v kakšnih količinah) naj proizvaja z razpoložljivimi proizvodnimi dejavniki, da bo najbolje odgovorila na potrebe prebivalstva,
- KAKO jih bo proizvodjala: izbrati mora najbolj učinkovit način (metode proizvodnje), da bo dosegla največji možni obseg proizvodov,
- ZA KOGA: komu so dobrine namenjene.

*Za vsako smiselno pojasnilo 1 točka, če kandidat vprašanja samo navede 1 točka
(Skupaj 2 točki)*

Transformacijska krivulja

Krivulja alternativnih možnosti proizvodnje prikazuje največje možne količine proizvodnje kakava in koruze v Grandiji ob dani količini razpoložljivih proizvodnih dejavnikov in ob učinkovitosti proizvodnih dejavnikov (ali proizvodnih metod ali : tehnologije in organizacije dela).

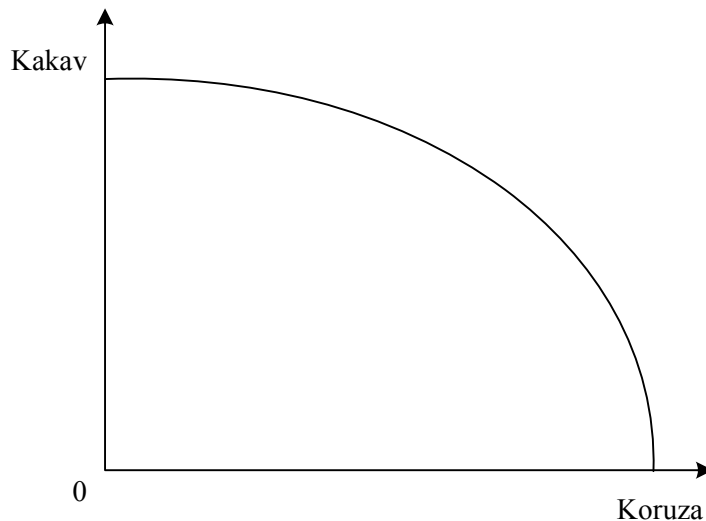
Za vsako podčrtano navedbo 1 točka, skupaj 2 točki

Značilne točke na transformacijski krivulji Grandije pomenijo:

- točka pod krivuljo: nam pove, da Grandija ni popolnoma izkoristila razpoložljivih proizvodnih dejavnikov, zato izgublja del potencialnega produkta;
- točka na krivulji: nam pokaže mogočo izbiro kombinacije proizvodnje kakava in koruze ob tem, da družba izkoristi dane proizvodne dejavnike najbolje možno;
- točka nad krivuljo: ob dani količini in učinkovitosti proizvodnih dejavnikov leži v nedosegljivem področju.

Za smiselno pojasnilo vsake točke 1 točka, skupaj 3 točke

*Za pravilno označene osi in za pravilno narisano krivuljo 1 točka
(Skupaj 6 točk)*

Oblika transformacijske krivulje

- Transformacijska krivulja je padajoča, ker govorimo o problemu redkosti in nujnosti izbire; družba je svobodna, ko izbira kombinacijo proizvodnje obeh dobrin, če pa želi povečati proizvodnjo ene dobrine, mora nujno žrtvovati neko količino druge dobrine.

Za pojasnilo, ki obsega podčrtano 1 točka

- Transformacijska krivulja je konkavna, ker alternativni (oportunitetni) stroški dodatnih enot ene dobrine naraščajo. Ker so vsi proizvodni dejavniki do neke mere specializirani za proizvodnjo nekaterih dobrin, se moramo za proizvodnjo dodatne enote ene dobrine odpovedati vedno večjemu številu druge dobrine.

Za pojasnilo, ki obsega podčrtano, 1 točka; če kandidat katerokoli značilnost obširneje opiše, dobi dodatno točko. Skupaj največ 2 točki.

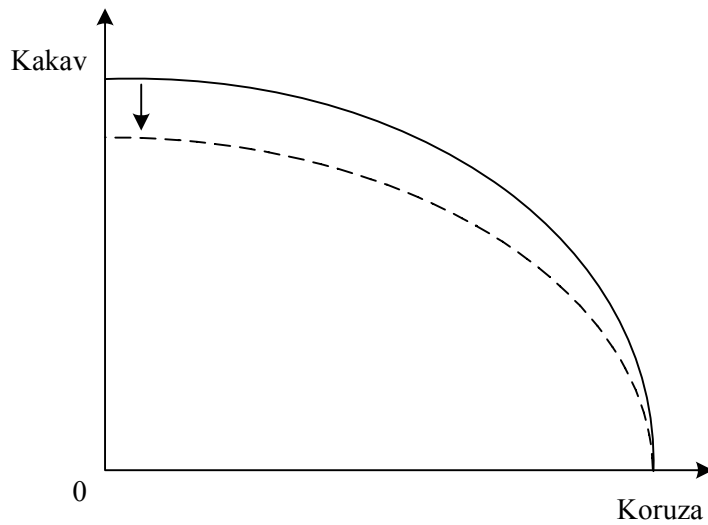
(Skupaj 3 točke)

Premiki transformacijske krivulje

Transformacijska krivulja se premakne navzven, če nastopi:

- povečanje razpoložljive količine produkcijskih dejavnikov, na katero vpliva odločanje o varčevanju in naložbah v nove proizvodne zmogljivosti;
- povečanje produktivnosti in učinkovitosti dejavnikov, ki pomeni izboljšane proizvodne metode, novo tehnologijo, organizacijo dela, izboljšanje znanja ljudi.

Za smiselno pojasnilo vsake alineje 1 točka, skupaj 2 točki

Za pravilno vršani premik transformacijske krivulje 1 točka

Predsedniku države, katere gospodarstvo je pod transformacijsko krivuljo, bi predlagali sprejetje takih ukrepov ekonomske politike, s katerimi bi se :

- zmanjšala nezaposlenost aktivnega prebivalstva,
- bolje izkoristile proizvodne zmogljivosti,
- obdelala tudi neobdelana zemlja,
- bolje izšolalo in usposobilo prebivalstvo idr.

*Za vsaj 1 smiseln predlog 1 točka
(Skupaj 4 točke)*

B02**TRŽNA STRUKTURA GOSPODARSTVA****Rešitev:**

Literatura: M. Glas; EKONOMIJA, temeljni ekonomski pojmi in procesi,
Zavod RS za šolstvo 2003, str.98–99, 172–178

Splošna ocenjevalna shema

Ovire	3 točke
Cenovne vojne	3 točke
Tržna struktura	3 točke
Monopoli in javno mnenje	4 točke
Tržna struktura v trgovini v Sloveniji	2 točki

Odgovor:

Ovire

Ovire, ki otežujejo selitev kapitala v donosnejše panoge, so:

- podaljšani obrat kapitala: z višjo organsko sestavo se povečuje predvsem fiksni kapital, ki se zelo počasi obrača, naloženi kapital v neki proizvodnji potrebuje veliko časa, preden se kapitalistu s prodajo izdelkov povrne v denarni obliki;
- težave pri zbiranju zadostnega kapitala: učinkovita proizvodnja zahteva velike proizvodniške zmogljivosti, to pa pomeni, da mora kapitalist zbrati velik kapital, če želi vstopiti v neko panogo;
- povečano tveganje pri investiranju: vstop velikega podjetja v panogo z nadpovprečno profitno mero poveča ponudbo, to pa lahko povzroči, da se cena (in profitna mera) toliko zniža, da se pokaže naložba za povsem zgrešeno.

Za vsako navedeno in pojasnjeno oviro 1 točka, če kandidat ovire samo navede, dobi za vse tri ovire 1 točko.

(Skupaj 3 točke)

Cenovne vojne

Cenovne vojne nastanejo, kadar želijo z znižanjem cene posamezna podjetja v konkurenci približno enako močnih podjetij pritegniti kupce, povečati prodajo in izriniti konkurente s trga. Konkurenti se nemudoma odzovejo tako, da tudi sami znižajo ceno, to pa pomeni, da neko obdobje vsi prodajajo z izgubo. Podjetja so ugotovila, da cenovne vojne niso uspešno sredstvo konkurenčnega boja.

Za smiselno pojasnilo 2 točki

Konkurenti se namesto cenovne vojne raje dogovorijo o obsegu produkcije in o ceni, po kateri bodo prodajali, tako nastane kartelni dogovor.

Kandidat lahko pojasnjuje tudi necenovno konkurenco.

*Za smiselno pojasnilo 1 točka. Za smiselno pojasnilo, ki vsebuje katerokoli podčrtano navedbo, 1 točka
(Skupaj 3 točke)*

Tržna struktura

Kadar analiziramo tržno strukturo in z njo stopnjo monopolne moči, moramo upoštevati:

- tržni delež vodilnega podjetja: pri 100-odstotnem deležu ima podjetje čisti monopol (ali: če ima podjetje več kakor 40-odstotkov% trga, nima pa močnega tekmeca, je dominantno podjetje, ali: vsako podjetje, ki ima več kakor 30-odstotkov tržnega deleža, ima občutno moč na trgu);
- koncentracijo produkcije, ki jo merimo s tem, kakšen tržni delež skupaj imajo štiri največja podjetja; če presežejo 60-odstotkov trga, je to čvrst oligopol, pri 20–40-odstotkih le ohlapen oligopol;
- kakšne so ovire za vstop novih podjetij: če je vstop prost, vsako zvišanje profitov pritegne nova podjetja, zato je monopolna moč obstoječih podjetij slaba.

Za vsaj dva naštetata dejavnika 1 točko, za vse tri 2 točki, kandidat dobi še 1 točko, če katerokoli področje smiselno opiše.

(Skupaj 3 točke)

Monopoli in javno mnenje

Javno mnenje in država nasprotujejo monopolom, saj:

- monopol omejuje proizvodnjo in prodaja manjšo količino po višji ceni,
- monopol zmanjšuje konkurenčni pritisk na podjetja in s tem njihovo učinkovitost,
- lahko zavira tehnični napredek,
- so dobički v konkurenčnih panogah na račun monopolnih ekstradobičkov monopolistov občutno nižji,
- je z monopolom pogosto povezana tudi politična in vojaška moč, to pa omejuje izbiro in ogroža demokracijo v družbi.

Za vsak razlog 1 točka, skupaj največ 3 točke

Monopolno delovanje podjetij preprečujejo države s/z:

- razdružitvijo monopolnega podjetja v več podjetij,
- odprodajo dela podjetja,
- prepovedjo združitve podjetij, ki bi ustvarila monopol,
- obvezno prodajo licence za novo tehnologijo konkurentom, če bi drugače omogočala nastanek monopola,
- denarnimi kaznimi,
- zapornimi kaznimi za krivce,
- plačilom škode oškodovanim podjetjem, ki jih je prizadel monopol.

*Za vsaj dva navedena ukrepa 1 točka
(Skupaj 4 točke)*

Tržna struktura v trgovini v Sloveniji

Za trgovino z v Sloveniji je značilna oligopolna tržna struktura (čvrst oligopol), Mercator je dominantno podjetje.

Utemeljitev:

- tržni delež vodilnega podjetja: tržni delež Mercatorja presega 40-odstotkov, tržni delež največjih konkurentov (Spar, Tuš) je nekaj manj kakor 20-odstotkov;
- koncentracija: tri največja trgovska podjetja v Sloveniji imajo tržni delež, ki presega 80-odstotkov;
- ovire za vstop so ekonomske (potreben je velik kapital, moč trgovskih znamk, veliko sredstev za reklamo ...).

*Za pravilno navedbo tržne strukture 1 točka, za katerokoli utemeljitev 1 točka
(Skupaj 2 točki)*

B03**POVPRAŠEVANJE****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija 2, ZRŠŠ, Ljubljana, 2002, str. 39–52

Splošna ocenjevalna shema

Dejavniki povpraševanja	2 točki
Ceteris paribus	2 točki
Padajoča krivulja povpraševanja	2 točki
Sprememba povpraševanja	6 točk
Znižanje cene	2 točki
Dohodkovna elastičnost povpraševanja	1 točka

Odgovor:

Dejavniki povpraševanja

Vse tržne sile, ki se uveljavljajo z delovanjem kupcev in vplivajo na njihovo ravnanje pri nakupu neke količine blaga ob različnih cenah, imenujemo povpraševanje.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Dejavniki povpraševanja, ki vplivajo na posameznega potrošnika:

- okus potrošnika,
- nujnost potreb,
- obstoj substitutov,
- dohodek potrošnika,
- cene drugih dobrin,
- pričakovanja o gibanju cen v prihodnje.
- cena dobrine

*Za vsaj tri navedene dejavnike 1 točka
(Skupaj 2 točki)*

Ceteris paribus

Predpostavka ceteris paribus pomeni, da preučujemo ravnanje posameznega potrošnika na trgu blaga, kadar se spreminja cena blaga, vsi drugi dejavniki povpraševanja (okus potrošnika, nujnost potreb, obstoj substitutov, dohodek potrošnika, cene drugih dobrin, pričakovanja o gibanju cen v prihodnje) pa ostajajo nespremenjeni.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Na ravnanje potrošnikov vpliva več dejavnikov hkrati. Zato je situacija nepregledna in ni preprosto pojasniti, zakaj bi potrošnik želel kupiti prav določeno količino dobrine. Predpostavka ceteris paribus pa nam omogoča, da preučimo odzivanje potrošnikov na spremembo cene.

*Za smiselno pojasnilo 1 točka
(Skupaj 2 točki)*

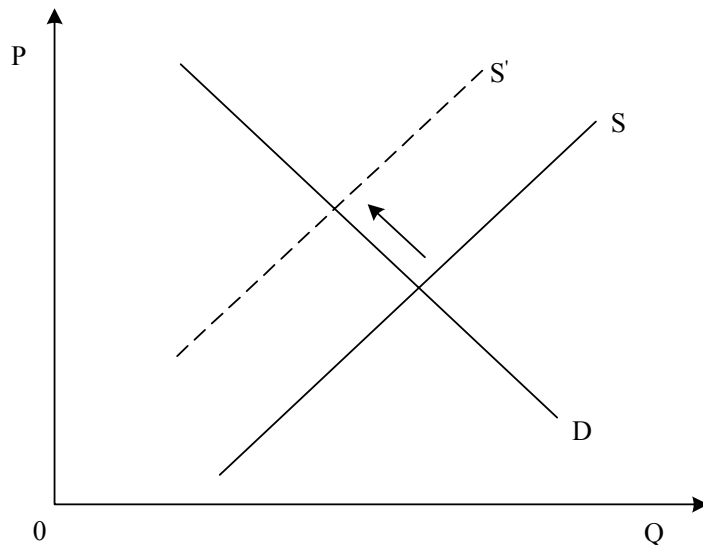
Padajoča krivulja povpraševanja

Teorija padajoče mejne koristnosti pravi, da nadaljnje enote iste dobrine prinašajo vse manjšo dodatno koristnost. Potrošniki pri nakupu ocenjujejo koristnost dobrine. Ker vsaka dodatna enota dobrine prinaša vse manjšo koristnost, so zanjo pripravljeni plačati vse manj oziroma bodo te dobrine kupili le, če jih bodo lahko kupili po nižji ceni.

*Za smiselno pojasnilo 2 točki
(Skupaj 2 točki)*

Sprememba povpraševanja

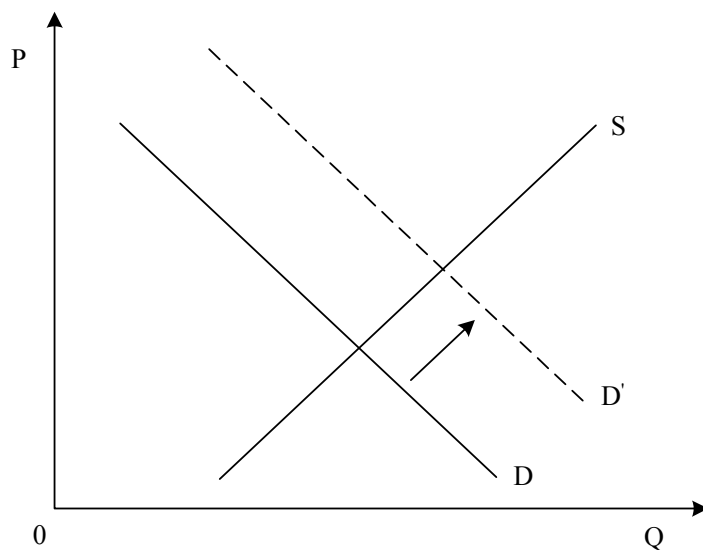
Sprememba obsega povpraševanja

Ko preučujemo povpraševanje po smučarskih kartah, predpostavljamo nespremenjene dejavnike povpraševanja in opazujemo le razmerje med ceno kart in količino, po kateri kupec povprašuje. Če se spremeni cena kart, to pomeni premik po krivulji povpraševanja navzgor ali navzdol. Na primer: če se poveča cena smučarskih kart (spremenjena ponudba), bodo kupci kupili manj kart.

Za smiselno pojasnilo 1 točka, za primer 1 točka, pravilna slika 1 točka

Sprememba povpraševanja

Če se spremeni kateri od dejavnikov povpraševanja (potrebe, želje, okusi, dohodek potrošnika, cene drugih dobrin), se premakne krivulja povpraševanja po smučarskih kartah. Na primer: zaradi večjega dohodka potrošnikov se premakne krivulja povpraševanja po kartah in potrošniki kupijo več kart pri katerikoli ceni.

*Za smiselno pojasnilo 1 točka, za primer 1 točka, pravilna slika 1 točka
(Skupaj 6 točk)*

Znižanje cene

Učinek realnega dohodka

Znižanje cene smučarskih kart bo ob nespremenjenem denarnem dohodku povečalo kupno moč potrošnikov in obseg povpraševanja po kartah se bo povečal.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Učinek substitucije

Znižanje cene smučarskih kart bo povzročilo, da bodo smučarske karte v slovenskih smučiščih relativno cenejše kakor druge dobrine (npr. karte v tujih smučiščih, počitnice v toplicah ali na morju). Zato bodo potrošniki povečali nakup kart in z njimi nadomestili del porabe drugih dobrin.

Za smiselno pojasnilo 1 točka, če je kandidat učinek zelo dobro pojasnil (tudi s primeri, lahko dobi dodatno točko, če jo je kje drugje izgubil).

(Skupaj 2 točki)

Dohodkovna elastičnost povpraševanja

Koeficient dohodkovne elastičnosti povpraševanja 1,6 pomeni, da se bo ob 10% povečanju dohodka povečalo povpraševanje po smučarskih kartah za 16-odstotkov. .... 1 točka

DRUGI SKLOP VPRAŠANJ***B04*****PROIZVEDENO BOGASTVO IN INVESTICIJE**

Potencialno velikost bruto domačega proizvoda in s tem možnosti dolgoročnega gospodarskega razvoja določata predvsem razpoložljivost in kakovost proizvodnih dejavnikov.

Opreделите proizvedeno bogastvo (1 točka) in natančno, tudi s primeri, pojasnite, kako ga delimo (3 točke). Merjenje velikosti proizvedenega bogastva se navadno omejuje na merjenje vrednosti osnovnih skladov. Vrednost proizvedenega bogastva lahko merimo z različnimi metodami. Pojasnite vrednosti, ki jih tako dobimo (3 točke).

Na obseg in gibanje proizvedenega bogastva vplivajo investicije, obraba in poraba. Opreделите bruto in neto investicije (2 točki) in pojasnite različne vire sredstev za financiranje novih investicij z vidika celotnega narodnega gospodarstva (3 točke).

Slovenija je neto uvoznica kapitala. Pojasnite, kdaj je država neto uvoznica kapitala, in navedite vsaj eno prednost in eno slabo stran uvoza kapitala za državo uvoznico (3 točke).

15 točk

B05**DENAR IN DENARNA POLITIKA**

Denar je z vidika učinkovitega poslovanja pomembna človekova inovacija, ki je olajšala trgovanje in privedla do sodobnega poslovanja. Pojasnite pojem denarja ter navedite in opredelite njegove funkcije (6 točk).

Naloga denarne politike je, skrbeti za ustrezno količino denarja v obtoku, pri tem si pomaga z uporabo različnih instrumentov (sredstev). Pojasnite, kako lahko centralna banka z uporabo instrumentov vodi ekspanzivno denarno politiko (3 točke). Tako centralna banka kakor tudi poslovne banke lahko izdajajo denar. Navedite, kako imenujemo denar, ki ga izdaja centralna banka, in pojasnite načine, s katerimi ga lahko izdaja (4 točke). Navedite, kakšno denarno politiko je vodila Banka Slovenije po osamosvojitvi in kateri je bil njen najpomembnejši cilj (2 točki).

15 točk

B06**BRUTO DOMAČI PROIZVOD**

Če želimo ugotoviti, koliko proizvodov in storitev smo ustvarili v Sloveniji v nekem letu in so nam bili na voljo za porabo, je najbolje, da ugotovimo bruto domači proizvod za to leto. Pojasnite pojem bruto domačega proizvoda (BDP) ter navedite in opišite vsaj dve metodi, s katerimi ga merimo. Navedite tudi dejavnike, ki vplivajo na velikost BDP (6 točk). Pojasnite razliko med bruto domačim proizvodom in bruto nacionalnim proizvodom (3 točke). Poznavanje strukture BDP po dejavnostih je zelo pomembno, ker nam med drugim pokaže, v kateri fazi razvoja je gospodarstvo. Pojasnite, kaj pomeni struktura BDP, kako se je z razvojem spreminjala struktura slovenskega BDP, in med kakšne družbe bi glede na to uvrstili Slovenijo (3 točke). Pojasnite, kako se je v letih po osamosvojitvi spreminjala stopnja rasti BDP in navedite, koliko (približno) znaša BDP na prebivalca (3 točke).

15 točk

B04**PROIZVEDENO BOGASTVO IN INVESTICIJE****Rešitev:**

Literatura: N. Hrovatin: EKONOMIJA 4, Razvojne poti slovenskega gospodarstva,
Zavod RS za šolstvo, 2004, str. 37–40

Splošna ocenjevalna shema

Proizvedeno bogastvo	1 točka
Delitev proizvedenega bogastva	3 točke
Vrednosti proizvedenega bogastva	3 točke
Investicije	5 točk
Uvoz tujega kapitala	3 točke

Odgovor:

Proizvedeno bogastvo

Proizvedeno bogastvo je vse tisto, kar država proizvede in ne obstaja že samo v naravi.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Delitev proizvedenega bogastva

Proizvedeno bogastvo sestavljajo:

- osnovni skladi, to so vrednosti osnovnih sredstev v:
  - podjetjih (stroji, naprave, zgradbe, zemlja),
  - drugih ustanovah in prebivalstvu (stanovanjske zgradbe, šole, bolnišnice, gledališča),
  - javnih dobrin (ceste, železniški tiri, mostovi).
- zaloge, ki so:
  - poslovne (zaloge reprodukcijskega materiala, dokončanih in nedokončanih proizvodov),
  - v gospodinjstvih (trajne potrošne dobrine: avtomobili, televizorji ipd. in tekoče zaloge: hrana, kurjava ipd.).

Če kandidat proizvedeno bogastvo samo razdeli, dobi 1 točko, za vsak opis dela proizvedenega bogastva, pri katerem navede vsaj eno alineo s primerom, dobi 1 točko.

(Skupaj 3 točke)

Vrednosti proizvedenega bogastva:

- nabavna vrednost: kaže vrednost osnovnih sredstev po nabavni ceni, povečani za stroške prevoza, montaže ipd.;
- sedanja vrednost: dobimo jo, če od nabavne vrednosti odštejemo amortizacijo;
- nadomestna vrednost: to je vrednost, ki bi jo dosegli v trenutku cenoitve;
- tržna vrednost: to je vrednost, po kateri bi neko proizvedeno bogastvo prodali na trgu.

Za vsako navedeno in opisano vrednost 1 točk, če kandidat vrednosti samo našteje, dobi za vsaj tri naštete 1 točko.

(Skupaj 3 točke)

Investicije

Bruto investicije vsebujejo celotni prirast proizvedenega bogastva, tako obnovo izrabljenega proizvedenega bogastva kakor graditev novih elementov.

Neto investicije so samo graditev novih elementov.

Za opis vsake vrste investicij dobi kandidat 1 točko, skupaj največ 2 točki

Viri za nove investicije z vidika celotnega narodnega gospodarstva so:

- sredstva za investicije: del BDP, ki ni namenjen tekoči porabi;
- amortizacija: namenjena je za obnovo izrabljenih osnovnih sredstev (obnovitvene investicije);
- sredstva prebivalstva: prihranki;
- tuja sredstva: tuja posojila, pomoč.

Za vsak opisan vir financiranja investicij dobi kandidat 1 točko, če vire samo našteje, dobi za dva našteta vira 1 točko, za vsaj tri naštete vire 2 točki, skupaj največ 3 točke.

(Skupaj 5 točk)

Uvoz tujega kapitala

Država je neto uvoznica kapitala, kadar je saldo, ki v plačilni bilanci prikazuje neposredne naložbe in naložbe v vrednostne papirje, pozitiven.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Prednosti uvoza kapitala	Slabe strani uvoza kapitala
<ul style="list-style-type: none"> • Uvajanje novih, sodobnih tehnologij • Uvajanje novih proizvodov in storitev • Uvajanje sodobne organizacije in managerskega znanja • Pospeševanje regionalnega razvoja • Zmanjševanje regionalnih razlik • Pospeševanje razvoja infrastrukture • Novo znanje o trženju • Dostop na nove trge 	<ul style="list-style-type: none"> • Nadomeščanje domačih managerskih ekip s tujimi • Zaostrovanje socialnih konfliktov • Ukinjanje domačih raziskovalnih oddelkov • Nakup podjetij zaradi zmanjševanja konkurence (zapiranje podjetij) • Ob gospodarskih krizah lahko tujci z odprodajo vrednostnih papirjev povzročijo zlom na finančnih trgih

Za katerokoli navedeno prednost oziroma slabost po 1 točka, kandidat mora navesti eno prednost in eno slabost, skupaj 2 točki.

Skupaj največ 3 točke

B05**DENAR IN DENARNA POLITIKA****Rešitev:**

Literatura: N. Hrovatin, Ekonomija 4, Zavod RS za šolstvo in šport, str. 62–67
 M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 126–130

Splošna ocenjevalna shema

Pojem denarja in njegove funkcije	6 točk
Ekspanzivna denarna politika	3 točke
Izdajanje denarja pri centralni banki	4 točke
Denarna politika v Sloveniji	2 točki

Odgovor:

Pojem denarja in njegove funkcije

Denar je blago, ki trajno opravlja funkcijo splošnega ekvivalenta (ali: denar je blago, ki ga vsi v menjavi radi sprejmejo). ..... 1 točka

Funkcije denarja:

- plačilno sredstvo: ko z denarjem plačujemo brez neposredne materialne protivednosti;
- menjalni posrednik: ko omogoča nakup in prodajo dobrin;
- merilo vrednosti: blago, ki pride na trg, je ovrednoteno v denarju in ga tako lahko primerjamo z drugim blagom;
- denar kot zaklad: omogoča varčevanje in posojanje;
- svetovni denar: omogoča plačevanje po vsem svetu.

*Za vsako navedeno in pojasnjeno funkcijo 1 točka, skupaj največ 5 točk. Če kandidat funkcije le navaja, za tri navedene 1 točka.
 (Skupaj 6 točk)*

Ekspanzivna denarna politika

Centralna banka vodi ekspanzivno denarno politiko, če:

- znižuje eskontno obrestno mero poslovnim bankam;
- znižuje stopnjo obvezne rezerve;
- kupuje vrednostne papirje na odprtem trgu.

*Za vsako navedbo 1 točka
 (Skupaj 3 točke)*

Izdajanje denarja pri centralni banki

Denar, ki ga izdaja centralna banka, imenujemo primarni denar. .... 1 točka

Izdaja ga na tri načine:

- s krediti državi: ko z operacijami na odprtem trgu odkupuje državne obveznice;
- s krediti tujini: z odkupom deviz na deviznem trgu; devize so terjatev do centralne banke tiste države, katere devize je država odkupila;
- s krediti poslovnim bankam: le izjemoma in v skrajni sili, ko si poslovne banke ne morejo izposoditi denarja pri drugih poslovnih bankah.

Za vsak pojasnjen način 1 točka, skupaj največ 3 točke, če oblike kandidat samo našteje, dobi za vse tri naštetje 1 točko.

(Skupaj 4 točke)

Denarna politika v Sloveniji

Slovenija je po osamosvojitvi vodila restriktivno denarno politiko. .... 1 točka,

Njen cilj je bilo znižanje stopnje inflacije. .... 1 točka

(Skupaj 2 točki)

B06**BRUTO DOMAČI PROIZVOD****Rešitev:**

Literatura: N. Hrovatin, Ekonomija 4, Zavod RS za šolstvo in šport, str. 8–18

Splošna ocenjevalna shema

Bruto domači proizvod in njegovi dejavniki	6 točk
Bruto domači proizvod in bruto nacionalni proizvod	3 točke
Struktura bruto domačega proizvoda	3 točke
Rast in velikost BDP V Sloveniji	3 točke

Odgovor:

Bruto domači proizvod in njegovi dejavniki

Bruto domači proizvod je tržna vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, ki jih neka država proizvede v nekem obdobju (navadno v enem letu). .... 1 točka

Metode, s katerimi merimo BDP, so:

- metoda dodane vrednosti: BDP izračunamo tako, da od prihodkov vseh proizvajalcev dobrin in storitev odštejemo vse stroške, ki so jih imeli z nakupom proizvodnih dejavnikov;
- metoda dohodkov: BDP dobimo tako, da seštejemo dohodke od dela in kapitala in neto posredne davke, ki jih plačujemo državi;
- metoda izdatkov: BDP dobimo tako, da seštejemo potrošne izdatke, investicije, državne izdatke in neto izvoz.

Za vsako navedeno in pojasnjeno metodo 2 točki, skupaj največ 4 točke, če kandidat metode samo našteje, dobi za vsaj dve navedeni metodi 1 točko.

Dejavniki, ki vplivajo na velikost BDP:

- prebivalstvo,
- proizvedeno bogastvo,
- naravno bogastvo.

*Za vsaj dva navedena dejavnika 1 točka
(Skupaj 6 točk)*

BDP in BNP

Pri BDP upoštevamo geografsko načelo, to pomeni, da upoštevamo končne proizvode in storitve, ki so bili proizvedeni s proizvodnimi dejavniki na slovenskem ozemlju ne glede na to, ali so last slovenskih državljanov ali tujcev. BNP upošteva nacionalno načelo, torej ni pomembno, kje so bili proizvedeni proizvodi in storitve, pomembno je, da so proizvedeni s proizvodnimi dejavniki, ki so v lasti slovenskih državljanov.

Za smiselno pojasnilo ..... 3 točke

Struktura BDP v Sloveniji

Struktura BDP prikazuje, koliko ustvari posamezna dejavnost (kmetijstvo, industrija, storitve), in nam pokaže, v kateri fazi razvoja je gospodarstvo. .... *1 točka*

Z razvojem se je zmanjševal delež kmetijstva in industrije, rasel pa je delež storitev. .... *1 točka*

Glede na to lahko Slovenijo uvrstimo med postindustrijske družbe (razvite države). .... *1 točka*
(Skupaj 3 točke)

Rast in velikost BDP v Sloveniji

V Sloveniji je bila rast BDP v letih po osamosvojitvi negativna, saj je Slovenija izgubila jugoslovanski trg (razpadel je stari institucionalni sistem in se vzpostavljala novi). .... *1 točka*

Od leta 1993 dalje je BDP nenehno naraščal. .... *1 točka*

BDP na prebivalca v Sloveniji znaša približno 11.000–16.000 USD. .... *1 točka*
(Skupaj 3 točke)